

Állatvédelem.

Havi közlemények az állatvédelem és állatgondozás köréből.
(Az „Országos Állatvédő Egyesület” hivatalos közlönye.)

Szerkeszti:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:	Kiadja:
Monostori Károly.	Budapest, VII. Nefelejts-utczá 14.	Grimm Gusztáv.

————— Megjelenik minden hó 20-ikán. —————

Előfizetési ár egy évre 4 korona. Egyesületi tagoknak 2 korona.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük, hanem fizsfelettel kérjük is.

Állatkinzás az építkezési munkálatoknál.

Mi, kik a lehetőséghez mérten minden építkezési munkálatot figyelemmel kísérvnk azért, mert ezen munkálatoknál kivált a lóerő kiterjedten igénybe vétetik, sokszor voltunk és vagyunk tanui annak, hogy olykor meggondolatlanságból, gyakran tudatlanságból, de nem ritkán haszonlesésből és durva lelkületből folyólag, a lovak leginkább túlterheléssel és az ebből keletkező elakadásokat követő ütés-veréssel kinoztatnak.

Tégla, kő, mész, homok, kavics, ácsolt és asztalos fa-munka, majd mindig nagyon távol eső helyekről szállíttatnak az építkezés helyszínére s majd darabszám (mint a téglá), majd fuvarszám szerint (mint a homok, kavics) fizettetnek a rendszerint bérfuvarosok az első-, másod- vagy pláne 3-adrendű vállalkozók által, közönségesen rosszul, mert az építetőnek felszámított ár ennyi közvetítőn megy keresztül.

Mi nem csudáljuk, sőt értjük is, hogy minél több fuvarot kíván csinálni naponta a fuvaros, sőt pl. téglánál a kelleténél, elbirhatónál többet is felrak, csak hogy több pénzt keressen; de csudáljuk és nem értjük, hogy hosszú gyakorlatában meg nem tanulta már, hogy a ló szerves gépe nem holt masina s hogy ha már *a holt gépet se lehet szerkezeti erején túl fűteni, és megterhelni* anélkül, hogy az megromolnék, és a szolgálatot felmondaná, még kevésbé lehet a ló szerves élő gépjét így túlterhelni anélkül, hogy abban kárt okoznánk, ha tulajdonosok vagyunk, hát magunknak, ha kocsisok vagyunk, hát kenyéradó gazdánknak.

Hiszen van olyan fuvaros elég, aki ugy gondolkozik, hogy ha a homok- vagy kavics-bányákban megtöltött szekeret a rossz uton két ló nem képes kivontatni, majd elvontatja könnyen *a város*

kőburkolatán, ahol emelkedések sincsenek. Nem gondolja meg azonban az ilyen ember, hogy sokszor órákra terjedő hosszú utat kell megtenniök avval a terület a lovaknak s bizony nem is mindig vízszintes burkolaton, hanem pl. mint a tüdőbajosok szanatoriumi építkezésénél történt, tetemes meredeken és majdnem járatlan utakon is, ahol még el lehet készülvé arra is, hogy úgy, mint a homokbányánál, segítő előfogatot nem is kap, vagy ha igen, avval se jót ér el, hanem csak rosszat, mert csak szintén kinlódó lovu fuvaros vagy kocsisársa *nemkülönbén kimerült, megkínzott állata áll rendelkezésére.*

Van aztán fuvaros, aki pl. a székesfővárosi szabályrendelet idevonatkozó részét ismeri is, respektálni is kívánja. Nem rak fel hát mondjuk 1000 téglát (ami 4 ezer kiló), 12, sőt több métermázsza önsúlyu szekereére, hanem pl. csak 800 drbot. Igen ám, csakhogy sokszor feledi, hogy *ma* nem olyan kedvező az ut, mint *tegnap* volt; feledi, hogy lova csak apróbb, gyengébb állat s nem az az erős, nagy ígás ló, amely avval a terület talán csakugyan játszva bánik el.

Az ilyen és sok más hasonló okok folytán bekövetkező fenakadások kétszeres, sőt háromszoros kárral járnak, mert

1. az idő, (amely pénz) pocsekolódik;
2. a ló, (amely pénz) romlik;
3. a rendőrségi büntetés, (amely pénz) gyakran bekövetkezik.

Nagy foka a nemtörődésnek vagy tudatlanságnak kell ahhoz, hogy valaki ezt a hátrányt, ezt az önkárosodást be ne lássa, vagy semmibe vegye, s nagy foka a megrögzöttségnek és rosszindulatú, önféjü jellemnek kell ahhoz, hogy a javulás útjára térni oly konokul tartózkodjék.

Nem sokkal „épületesebbek“ az állapotok a földkiemelési munkálatoknál, ahol már nem annyira a földszállító taliga terüje az, ami lósanyargatásra és eként károsodásra vezet, hanem az a körülmény, hogy az ut meredek és süppedékes, melybe a kerék mélyen be is vág. Hogy e körülmény folytán mily gyorsan és mily nagy mértékben zsarolódnak le az állatok, azt mutatja az, hogy egy-egy vállalkozónak igen jó állapotban munkába fogott és elég jól takarmányozott 10—20 fogata 2—3 építkezést ki nem bír, hanem leromolva, megrokkánva virsli vagy dögrovásra kerül.

Hátha a t. fuvarozók netán *igy is* meglelik polgári hasznukat s azért azt tartják a lóra nézve, hogy: „a mór megtette kötelességét, a mór elmehet“, még mindig tartoznak a humanizmusnak és a vonatkozó törvényeknek és rendeleteknek annyival, hogy az állatok kihasználásában *bolrányos, embertelen kínzásig ne menjenek*, hanem igyekezzenek *az ellenkezőre*, minden lehető, alkalmas eszközzel.

Ha semmi mást, csak bár az idevágó fővárosi szabályrendeleteket betartanák, már sokat tennének e téren, ami dicséretükre, de anyagi előnyükre is válnék.

Törekedjenek hát erre.

Tekintettel a megindult, bár kevés építkezésre, lapunk ezen számában a földkiemelési munkálatoknál emberi és állati türelőltetés mérséklésére alkalmas eszközt ismertetünk. *Mi.*

Földkiemelés, az emberek és állatok lehető vėdésével.

Az „Orsz. Állatvėdő Egyesület“ egyik közgyűlésén a munkás állatok túlterheléséről előadást tartván, többek között a következőket is mondtam :

„Amennyiben a legiszonyubb lőhőhérolások homok- és kavicsbányákban, és építkezési földkiemeléseknél és törmelék elhordásoknál folynak, köteleztessenek a homok- és kavicsbányák tulajdonosai s az építkezési vállalkozók arra, hogy a fogatok számára járható utakat létesítsenek akár mozgatható vasuti sinek lerakásával, akár hidlások készítésével; avagy köteleztessenek, hogy a homok-, kavics- és földkiemeléseket a járható *gépekkel* hajtsák végre.“

Azóta Budapest székesfőváros főkapitánya erre vonatkozólag a következő rendeletet adta ki :

27449. szám

fk. I. 98.

Rendelelet.

Az építkezéseknél és építési anyagoknak mélyebben fekvő helyekről való kifuvarozásánál napirenden levő állatkinzások meggátlására az 1881. évi XXI. t. cz. 11. §-a alapján a következőt rendelem :

Építkezéseknél, csatornák készítésénél, homok- és kavicsbányákban, valamint minden ily helyen, hol föld, homok, kavics vagy más építési anyag az építési gödőrből vagy egyéb mélyen fekvő helyből lovak által vont járművekkel kifuvaroztatik, köteles az építkezés vagy a vállalat vezetője arról gondoskodni, hogy azon esetre, ha a talaj nem elég kemény, az építési gödőrből az utcaszinig deszkákból vagy egyéb szilárd anyagból elegendő szélességű padló (dobogó) készíttessék, melyen át a vonó állatok az építkezési anyagot a talajba való besüppedés nélkül fel- és leszállithatják.

Ilyen padló (dobogó) nélkül építési anyagot süppedékes talaju helyről fuvarozni tilos.

Azon építőmester, építésvezető, vállalkozó vagy fuvaros, ki ezen rendelet ellen vét, kihágást követ el és az 1879. XL. t. cz. 86. §-a értelmében fog büntettetni az illetékes ker. kapitányság által.

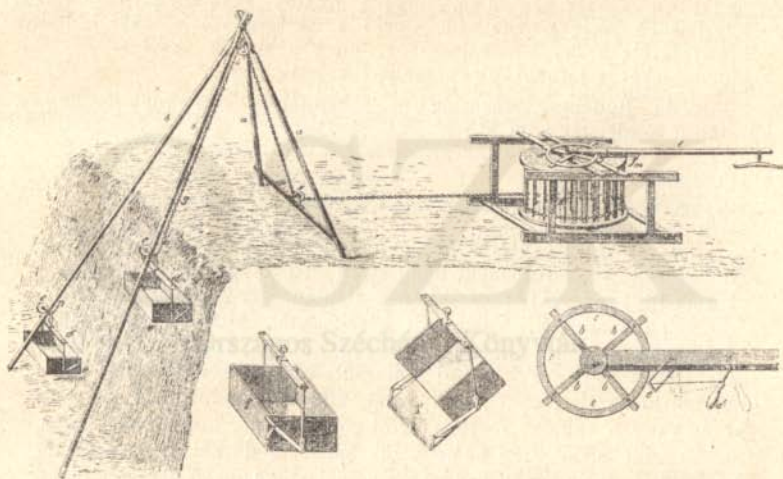
Budapesten, 1898. június 7-én.

Rudnay Béla s. k.
főkapitány.

Bizonyos, hogy ilyen dobogók, hidlások felállításával jelentékenyen meg van könnyítve a dolga embernek, lőnak egyaránt; azonban hogy az emelő gépekkel való földkiemelés mégis jóval egyszerűbb, vagyis sokkal kevésbbé körülményes és tökéletessége mellett aránylag olcsó, az azt hiszem a következőkből nyilvánvalóvá lesz.

Külföldön, s nevezetesen Németországban az egyszerű olesó és mégis igen czélszerű földkiemelő készülékek nem pusztán állatvédelmi, hanem a finanziaális előnyök szempontjából is általánosan használtak. Az ilyen készülékeknek egyik — lóerőre berendezett — formáját, melyet *Schadwinkel* konstruált, abban a hitben ismertetem e helyen, hogy tekintve annak idő- és lókimélésben és aránylagos olesóságában rejlő előnyeit, homok- és kavicsbánya tulajdonosok, építkezési vállalkozók stb. e készülék felállítására és alkalmazására kedvet kapnak.

A készülék, mint az itt levő rajzok mutatják, áll 2 drb. körülbelül 5 méter hosszú (1-ső ábra *aa*) és két darab körülbelül 10–12 méter hosszú (1-ső ábra *bb*) erős farudból. Ez utóbbiakat — mint a rajz mutatja — a gödörben, az előbbieket a gödrön kívül kell aként elhelyezni és felső négy végükön vaskapocscsal úgy összekötni, a miként az ábra mutatja. Eképen az egész egy oly állványt képez, amelynek lábai tetszés szerinti távolságba helyezhetők el egymástól és illetőleg bocsát-

hatók le a hosszabb lábak a gödörbe. E lábakon egy-egy fa-csiga (*cc*) mozog, melyek horoggal vannak ellátva, hogy abba a vaskengyellel (*dd*) ellátott földszállító láda (*ee*) fel legyen akasztható. E ládát (2-ik ábra *f*) a kengyel vízszintesen tartja, de rugalmas, izületes vassarkas készüléke segítségével egyik oldala (3-ik ábra *f*) lebillenthető, hogy abból eként a föld kiürüljön. E ládát a gödörben tele töltik, felbuzsák, s tartalmát az állvány alatti szállító szekérbe űritik. A felhúzás kötél vagy láncz (1-ső ábra *g*) segítségével történik, mely láncz előbb egy, az állvány tetején megerősített csigán (1-ső ábra *h*), aztán egy másik, az állvány rövidebb lábaira keresztben ráerősített rudra kötött csigán (1-ső ábra *i*) van körül vezetve és lóerő segítségével járgány-kerék (1-ső ábra *k*) igénybevételével huzatik. Az üres láda saját súlyánál fogva ereszkedik le a mélybe, hol kikapcsoltatik s helyébe az időközben megtöltött másik láda akasztatik s huzatik fel és űrittetik ki, ismét a szállító szekérbe.

Egy láda űrfogata $\frac{1}{4}$ köbméter, úgy, hogy 3–4 ily láda föld-tartalma ad egy közönséges fuvert.

A járgány készülék szerkezetére nézve még meg kell jegyezmem, hogy a láncz felcsavarására szolgáló kerék (1-ső ábra *k*), mely az (*l*) rudnál fogva egy ló által körben mozgattatik, (*s*) hengerével úgy van konstruálva, hogy az (*m*) fogantyúnál fogva a rudba beakasztható, mikor is a kerék forgatása a lóerő által eszközöltetik és abból kiakasztható, (4. ábra *ed*), mikor a kerék a rudtól felszabadulva, a lánczon függő ládát a gödörbe leereszti anélkül, hogy a lónak hátrálnia kellene, vagy azt kifogni szükséges volna.

A kerék tengelye ugyanis (4. ábra *a*) egy vaskereszttel (4. ábra *b*) áll fix összeköttetésben s a keresztre a (*c*) vas koszoru van ráerősítve. A keresztvas végei a koszoru vason, mint látjuk, túlérnek; ha már most a telt ládának felhuzása a czél, úgy a (*d*) fogantyúval az (*e*) vaskengyel a (*c*) koszoruhoz nyomatik, a kereszt vége (foga) tehát a kengyelbe beakad, és akkor a kerék, melyre a láncz tekerődik, a rudnál fogva körben mozgattatik s eként a láncz *rátelkedik*, ha pedig a kiürített láda lebocsátása a czél, az (*a*) fogantyúnál fogva az (*e*) kengyel feloldatik a vaskereszt fogából, s ekkor a láncz, a láda súlyának hatására magától *letekeredik*, vagyis az üres ládát a mélybe bocsátja anélkül, hogy a járgányrudnak (*l*) is a kerékkel kellene forogni, tehát a lónak hátrálása vagy kifogása nélkül.

A fogantyú kezelését elvégzi az, a ki a lovat hajtja, a ládák kiürítését a fuvaros, megtöltését a földkiemelő munkások.

A készülékkel kellő gyakorlat után 2 percz alatt lehet a ládát felhuzni és ismét lebocsátani s egy óra alatt 9—10 fuvart lehet csinálni, ha a ládák töltésére elég erő áll rendelkezésre.

Az egész készülék valami 240—300 koronából előállitható, s mint kitűnik, rendkívül jó szolgálatot tesz a vállalkozó szempontjából épügy, mint ember- és állatvédelmi szempontból.

Monostori Károly.

Országos Széchényi Könyvtár

Érdeklődés az állatvédelem iránt.

Az országos állatvédő egyesület igyekszik minden kínálkozó alkalmat felhasználni arra, hogy az állatvédelmi eszméket terjeszse.

Ujabb időben oly sikereket lehet ebben konstatálni, hogy érdemesnek és érdekesnek látszik egynemely idevágó adatnak a publikálása.

Az egyesület pl. Bpest székesfőváros tanácsához mult évben a következő kérelmet intézte:

Tekintetes székes fővárosi tanács!

Folyó évi január hó 27-én tartott választmányi ülésünk örömmel értesült afelől, hogy a székesfővárosi alsóbb fokozatu iskolákban számos tanító foglalkozik az erkölcsnemesítő állatvédelmi eszméknek terjesztésével. Minthogy azonban a tanítói kar az ily irányban való működésre felszólítva, vagy utasítva tudtunkkal nincs, s emiatt az ily irányban való üdvös cselekvés nem általános, választmányunk határozatából folyólag mély tisztelettel avval a kérésrel járulunk a tekintetes Tanács elé, hogy a székes fővárosi alsóbb

foku iskolák igazgatóinak figyelmét az állatvédelmi eszméknek a gyermekek közt való terjesztésére felhívni és becses intézkedését velünk is közölni sziveskedjék.

A tanács erre következőleg válaszolt :

A budapesti országos állatvédő egyesület e kérvénye alapján a tanács az összes székes-fővárosi községi elemi iskolák igazgató (vezető) tanítóinak melegen figyelmébe ajánlja az üdvös, s a serdületlen gyermekekre nemesítőleg is nevelő hatású állatvédő eszméknek az iskolák növendékei közt való terjesztését, s fölkéri őket, hogy arra a vezetősök alatt álló iskola tanítótestületének figyelmét is felhívni sziveskedjenek.

Erről a budapesti országos állatvédő egyesület, valamint az összes székesfővárosi községi elemi iskolák igazgató (vezető) tanítói felzeten értesítettnek.

Budapest székesfőváros tanácsának 1900. évi május hó 25-én tartott üléséből.

Halmos s. k.
polgármester.

Ennek kapcsán az egyesület a kultuszminiszter urhoz következő felterjesztéssel fordult :

Nagyméltóságú Minister ur!

Abban a meggyőződésben, hogy az állatvédelmi eszméknek a serdületlen gyermekekre is nemesítőleg nevelő hatása van, Bpest székesfőváros tek. tanácsát fölkértük, hogy a mondott eszméknek az elemi iskolákban való terjesztésére az illetékes közegeket hívja fel.

E kérésünknek a főváros, a másolatban tisztelettel idecsatolt irattal tett eleget.

Midőn ezt kegyes tudomásvétel végett bejelentjük, mély tisztelettel arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy hasonló értelemben teendő intézkedésre az ország összes tanfelügyelőségeit utasítani méltóztatnék.

Erre a kultuszminiszter ur a következő körrendeletet adta ki.
91159. szám.

Körrendelet.

Valamennyi kir. Tanfelügyelőségnek.

Az állatvédelem eszméjének a serdületlen gyermekekre nemesítő s egyuttal nevelő hatása lévén, kívánatos, hogy eziránt a gyermekek fogékonysággal birjanak. Az „Országos Állatvédő Egyesület”-nek hozzám intézett kérelmére felhívom a kir. Tanfelügyelőséget, ajánlja melegen figyelmébe a néptanítóknak, hogy az állatvédelem eszméjének az elemi népiskolai tanulók közt minél széle-

sebb körben való elterjedésére minden kínálkozó alkalmat használnak fel.

Budapesten, 1901. évi január hó 5-én.

Wlassics Gyula s. k.

Ezt megelőzőleg már, többek között Biharvármegye tanfelügyelője következőket írja:

Igen tisztelt országos állatvédő egyesület!

Aki hazánk üdvös társadalmi mozgalmait figyelemmel kíséri, nem kerülhette el érdeklődő figyelmét azon nemes törekvés, melyet az igen tisztelt Országos Állatvédő Egyesület feladataul tűzött s amely törekvés céljába foglalja az emberi lélek finomítását, következményben a közerkölcsöknek társadalmunkban való javítását. Maga a közvetlen feladat és hazánk közművelődését is szívében viselő minden polgárnak kötelességévé teszi, hogy az igen tisztelt Egyesület önfeláldozó munkásságát megkönnyítse, törekvése terjesztésében és nemes céljának elérésében vagy megközelítésében a legnagyobb buzgalommal álljon rendelkezésére, szolgálatára. Álljon különösen azon a téren, hol a megnemesítő eszmék terjesztése a legalkalmasabb talajra talál, a szenge ifjúságnál.

Biharvármegyének 495 községében, s 816 népiskolájában közel kilenczvenezer tanköteles igyekszik megszerezni azon ismereteket, melyek a mindennapi élet küzdelmében szükségesek. Ámde ezen ismeretek kérges eszközökké válhatnak csupán azoknál, kiknek lelkét a nevelés egyidejűleg ki nem miveli. A lelki műveltségnek, a lelki nemesbülésnek egyik tünete az állatvédelem; minélfogva nevelésünk kötelessége eziránt az ifju nemzedék érzékét felkölteni, erősíteni s már a gyermekek között terjeszteni.

A nevelők, tanítók feladatát az igen tisztelt Országos Állatvédő Egyesület célirányos, az ifju lelkéhez szóló, irodalmilag is nagybecsű kiadványai jelentékenyen megkönnyítik s módot nyújtanak a tanítónak, hogy a nemes eszméket a gyermekek szívében meggyökereztesse. Azért egész bizodalommal s teljes tisztelettel esedezem, hogy a biharmegyei népiskolák részére a megjelenendő „Ajándék könyvecske“ s az állatvédelemre vonatkozó „fali tábla“ című művekből és pedig ez utóbbiakból oly számban, hogy a biharmegyei minden népiskola részére egy, az előbbiekből pedig lehetőleg több példány jusson, ingyen kegyesen adományozni méltóztassék.

Nagyváradon, 1900. december 27-én

Sipos Orbán
kir. tanfelügyelő.

Mindezek első sorban az illetékes hatóságokat dicsérik, de dicsérik az orsz. állatvédő egyesületet is, amelynek buzgalma hovatovább fokozódik. (l. l.)

A hirmondók.

A tűzokok nagy csapatban ott ülnek a repceföld közepén, csak az őr áll egy mesgye-csován, hogy mindenfelé leéltásson. Egyszer csak elkiáltja magát:

— Vigyázz!

A tűzokok felugrálnak s mereven feltartott nyakkal néznek arra, a merről a zaj közeledik. Némelyek már szárnyaikat is kibontják. De az őrszem felkaczag:

— Csak varjuk közelednek nagy csapatban.

És a tűzokok ismét leereszkednek nagy lomhán a földre s csak némelyik tisztítgatja tollait. A varjuk hirtelen oda érkeznek s leszállanak a repceföld végére, szemközt a tűzokórszemmel.

— Nini! — mondja a tűzok — hát ti együtt utatok fekete pápistavarjuk és tarka kálomistavarjuk?

— Nincs mi köztünk azért egyenlenség, hogy nem egyformán vagyunk öltözve, az elkereszteléssel pedig nem bántjuk egymást — felel egy nagy tarka varju a csapat élén.

— Hová szándékoztok? — kérdi a tűzok.

— Megyünk a határra, várjuk a költöző madarak hirmondóit.

— Hát már jönnek? — kérdi a tűzok csodálkozva.

— No barátom! — válaszol a varju — meglátszik rajtad, hogy sohasem jártál iskolába, de még az emberek között se és nem forogtad a Kalendáriumot, mint mi.

— Mi térés-tagadás benne — sóhajt fel a tűzok — én az embereket csak akkor szeretem, ha távolabb vannak 300 lépésnél.

— Pedig azok szeretnek téged — gunyolódik a varju.

— Igen, mint pecsenyét; de az ilyen szeretetből nem kérünk. A télen is egyszer, ősos időben falka módra tereltek be bennünket egy tanyába, de szerencsénkre szombat volt s egy kevés időre kisütött a nap, megfagyott szárnyunk hirtelen felolvadt s elrepültünk. A hajtókat pedig megbüntette a törvény.

— Na, ha a napokat számon tartod — mondja a varju — úgy tudhatnád azt is, hogy a költöző madarak mikor térnek vissza.

— Nincs nekem Kalendáriumom, a fejem pedig nem káptalan.

— Az enyém sem — válaszol a varju — de azért nincs csapatomban egyetlenegy se, aki számot ne tartana a költöző madarak visszaérkezésére. Akár kérdezzük meg az én keresztfiamat, a kis csókat.

— Kávó! — kiáltja el magát a varju — gyer ide hamar.

— Tessék parancsolni keresztapám! — mondja előugrálva egy kis csóka.

— Te vagy közöttünk a legfiatalabb — mondja neki a varju, szárnya hegyével megsimogatva a kis csóka szürkés bozontos fejét — eltudnád-e mondani, hogy milyen költöző madarak érkeznek vissza Magyarországra február hónapban?

— *Február hónapban* — hadarja a csóka — visszaérkeznek hozzánk: a *nyári tud*, a *buvár-kacsa*, de ez még előbb is, a *tőkés-réce*, vagy *vadrucza*, a *kék galamb*, a *mezei pacsirta*.

— Mindig?

— Ez utóbbi néha márczius elején tér vissza.

— Jól van. Hát azt el tudnád-e mondani, hogy micsoda költöző madarak érkeznek vissza márczius első felében?

— Megpróbálok. Márczius első felében érkeznek vissza: a *danka sirály*, nagy *kárókatona*, *kécsőrű-réce*, *czigány-réce*, a *vadrucza*,

(ha februárban vissza nem tért), *bőjti récse*, *nyilfarku récse*, *bibicz*, *vöröslábu czankó*, nagy *póling*, közép *sár-szalonka*, kis *sár-szalonka*, *bőlömbika*, szürke *gém*, egerész *ölyv*, vörös *vércse*, *seregély*, mezei *pacsirta*, *barázdabillegető*.

— Jól van. Hagyott-e el valamit? — kérdi a varju az egész csapatához fordulva.

— Hagyott — ugrik elő a szarka nagy hetykén.

— Melyik madarat nem mondta?

— Azt nem tudom — válaszol a szarka fejét lesütve és az egész csapat gunyos hahotája között sompolyog hátra.

— No Kávó! — mondja a varju a kis csóka elé lépve — hát azt el tudnád-e mondani, hogy milyen költöző madarak érkeznek vissza márczius második felében?

— A nagyjából el tudnám. *Márczius második felében* érkeznek vissza: *bubos vöcsök*, kis *vöcsök*, *kékcső-rúcse*, *kontyos-rúcse*, *barát-rúcse*, *kendermagos-rúcse*, *kanalas-rúcse*, *széki-lile*, *kis lile*, *havasi partfutó*, *pajzsos-czankó*, *szürke-czankó*, *réti-czankó*, *erdei-czankó*, *billegető-czankó*, *vöröslábu-czankó*, *nagy goda*, *erdei szalonka*, *daru*, *vizi-guvat*, *pettyes vizicsibe*, *szárcsa*, fekete és fehér *gólya*, nemes *kócsag*, *örvös galamb*, *csicsörke*, *erdei pipis*, *sárga billegető*, *függő czinege*, *fűzfamadár*, *örvös rigó*, *czigány csaláncsuc*, házi *rozsdafarku* és a *vörösbejy*.

— Nagyon jól van, Kávó! De már azt nem tudnád elmondani, hogy milyen madarak térnek vissza áprilisban és májusban?

— Ez még nem volt feladva leczkének — zudul fel az egész csóka-sereg.

— Igaz — mondja a varju — de hát most feladom az áprilisi madarakat s azt a jövő alkalomra mindenki megtanulja.

— Igenis — helyesli a csóka-sereg.

Kávó szintén vissza akar vonulni a többi közzé, de a varju visszatartja:

— Még csak azt mondd meg ennek a tűzok-bácsinak, hogy ezek a madarak, amiket elszámoltál, mind visszatértek már?

— Nem tértek — felel *Kávó* — némelyeknek csak a hirmondói jönnek meg márcziusban.

— Tudnál ilyeneket megnevezni?

— *Kékcső-rúca* vagy *rúcse*, *kanalas-rúcse*, *széki-lile*, *pajzsos-czankó*, *szürke* és *erdei-czankó*, *billegető-czankó*, *nagy goda*, *nagy póling*, *pettyes vizi-csibe*, *sárga billegető* és *örvös rigó*.

A szabatos és szép feleletek alatt az egész tűzoksereg felállott, hogy megtekintsék azt a kis tudós-csókát. Egy pedig közülök, egy rövid bajuszu, csinos legény, barátságosan oda megy hozzá, jobb szárnyát odadörzsöli a kis csóka jobb szárnyához:

— Szervusz, kis őcsém! mától kezdve megfogadlak házitanitónak.

— Csakhogy most velünk kell jönnie — szól a vezér-varju. — Készülődjete is, gyerekek, mert azért, hogy óránként 27 mérföldet átrepülünk, mégis messze a határ. Nektek pedig, tűzok pajtások, köszönjük a szállást, ha majd eljöttök a varjas felé, látogassatok meg, ott is szokott lenni egy pár tábla *sárgavirágu repce*. Most pedig hiveim: egy, kettő, há-romm! Indulj!

És felkerekedve az egész varju-csapat, száll dél felé, tömött rendben s meg sem áll az ország déli határáig.

Épen ideje, mert már ott találják a korábban érkező madarak egy részét. Bezzeg, van öröm. Szárnyaikat összecattogatják gyöngéden, fe-

jöket összedugják, úgy üdvözlik egymást. Aztán vége-hossza nincs a kérdezősködésnek:

— Honnan jössz?

— Afrikából — felel a bőjti récze — ahol télen is nyár van.

— Hát te, gólya komám?

— Én — felel a fekete gólya — Dél-Afrikából.

— Én pedig — folytatja a fehér gólya — a gyönyörű Indiából, ahol, olyan virágos minden, olyan sok czifra kis madár van.

— Szébb, mint ez a mi országunk? — kérdi kíváncsian Kávó.

— Szébb — felel határozottan a gólya.

— Akkor miért jöttél vissza? — csudálkozik Kávó.

— Mert jobb itt, ahol születtem s csak itt vagyok boldog ti kőzettek, egyszerű, de szerető atyámfiai. Az a nádas ház ott a mi falunkban, az nékem a legszebb a világon!

— Ugy van! — kiabál az egész madársereg.

— Hát te, a rétek legnagyobb hangu lakója, gyermekek ijesztője, honnan jöttél? — kérdi a varju-vezér a bölömbikát.

— Egyenesen Kinából, ahol a férfiak olyan befont s leeresztett haját viselnek, mint a sárréti lányok.

— És te, nemes kócsag! dísz a réti madaraknak, hófehér ruháddal, karsu termeteddel, merre jártál?

— Előbb Afrikában voltam, de ott vér foly a szabadságért, le akarnak igazni egy szabad nemzetet. És én nem tűrhettem ezt s átrepültem Indiába s onnan jövök.

— Én meg — suhan elő az örvös galamb — Kis-Ázsiából tértem vissza. Bejártam annak minden vidékét, keresve az ősmagyarok lakhelyét, de csak egy kutató sirját találtam, melynek sirkövére ez volt felírva: „Kőrösi Csoma Sándor. 1842.”

— Hát ti, réczék, czankók, seregélyek, merre jártatok?

— Nekünk gyenge oldalunk a földrajz s nem csináltunk utijegyzetet — felelik ezek pironkodva.

— És te, szép fehér, hamuszínű-tollu daru, akinek tolla olyan ékes dísz az alföldi legény pörge kalapjának, milyen országokon jöttél át?

— Bocsáss meg — felel a daru -- de ha te is 7 kilométer magasban repülnél, mint én szoktam akkor, mikor az emberek még látnak a földről, máskor még magasabban, bizony, te sem igen tudnád megkülönböztetni az országok határát.

— Hogy leled meg mégis Magyarországot?

— Mert szivem vezet ide, haza . . .

— Mondjátok csak — fordul most a vezér-varju az összes érkezettekhez — hol szoktatok átkelni a tengeren?

— A hol legkeskenyebb: Gibraltárnál és Sziciliánál — válaszolnak egyszerre tizen is.

— És nem ér benneteket nagy veszedelem?

— Bizony, ha nem vigyázunk, a Földközi tengerpart vidékén temérdekelt elpusztítanak közülünk törrel, hálóval, hurokkal, lépvesszővel. Pedig mind gonosz ember az, aki a madarakat bántja, akiket az Isten az emberek gyönyörűségére és hasznára rendelt.

— Gonosz! gonosz! gonosz! — zúdul fel az egész sereg . . .

— No de most már megpihentetek a határon — szól a vezér-varju — s ideje lesz utra kelni. És pedig legelőször az Alföldre, azután a dunántúli részekre, azután Erdélybe, végre a havasokra, úgy, amint az menetrendetekben meg van írva. Rajta! Készülj! Zárt sorba sorakozz! Indulj! . . .

És felröppen az egész madársereg, elől a hirmondók, azután a csapatok, hogy benépesítsék az országot s hirül adják mindenkinek: itt a tavasz!

K. Nagy Sándor.

Az országos állatvédő egyesület választmányi ülése.

Az országos állatvédő egyesület f. évi február hó 23-ikán tartotta évről választmányi ülését. Máday Izidor elnök betegség által akadályozva lévén a megjelenésben, az ülést Montecuccoli Emma grófné t. elnök vezette.

A titkári jelentés szerint az 1900. dec. 16-án tartott ülés óta lefolyt idő alatt az országos egyesület támogatásával Ráczevén *fiók egyesület alakult* s alakulóban vannak ily egyesületek Szegeden és Fiumében is.

Hasonló egyesületek alakítását megkönnyítendő, az országos egyesület vezetősége *ulmulatást* állított össze, melyet alkalmas módon terjeszteni fog.

Terjesztette az egyesület a lefolyt időben is összes *állatvédelmi nyomtatványait*, melyek iránt oly nagy az érdeklődés, hogy pl. egymaga Biharvármegye tanfelügyelője, gyermekek közötti szétosztásra 10 ezer példány ajándék könyvet és félezer példány iskolai fali táblát kér, melyet a választmány meg is szavaz.

Kiadta az egyesület „Ajándék könyvecske” című, naptárral kapcsolatos évkönyvének 3-ik évfolyamát 25000 példányban s ennek ingyenes szétosztását a vidéken megkezdte.

Az egyesület által hirdetett *ifjúsági pályázatra* 7 mű érkezett. Ezek közül Nyirő Zolna „Békahistória” című művét 2 arannyal, Golka Stefánia „Vita” című munkáját pedig 10 koronával jutalmazták a bírálók s e díjakat a nyertesek az egyesület közgyűlésén fogják megkapni.

A madárvédelem terén az egyesület egész télen át munkásságot fejtett ki aként, hogy a főváros különféle helyein felállított etető készülékeit malmokból ajándékba kapott madár-eleséggel ellátta.

Az egyesület *mentő kocsiját* a lefolyt rövid idő alatt, 12-szer vették igénybe sérült lovak és marhák szállítására.

Állatkinzási eselben 14-szer élt az egyesület följelentéssel, s 5 egyént tüntetett ki elismerő oklevéllel, az állatvédelem terén kifejtett buzgalomért.

A tagok létszáma a lefolyt évben jelentékenyen szaporodott, erről azonban, valamint a *vagyoni állapotról*, mely a múlt évihez képest szintén javulást mutat, tényleges adatokkal a vezetőség a közgyűlésen számoland be s illetőleg az ezt megelőző választmányi ülésen tesz előterjesztést.

A pénztáros betegsége miatt *a közgyűlés napját* a választmány márczius hó végére kívánja halasztani.

Különben a *tisztviselők mandatumai lejárván*, kandidate

bizottságot küldött ki a választmány üléséből, mely bizottság a jelölést megejtván, a következőkben terjesztendi a közgyűlés elé:

Elnök: marosi Máday Izidor. Ügyvivő alelnök: Grimm Gusztáv.
Alelnökök: Hauszman Alajosné, Etlényi Lajos és Osztoics Mihály.
Igazgató titkár: Monostori Károly. Jegyző, pénztáros és felügyelő:
Hänsler Károly. Ügyész: Dr. Németh Imre.

Az országos állatvédő egyesület rácskévei fiókjának közgyűlése.

A Rácskéven közelebről megalakult fiók-egyesület f. évi márczius hó 3-ikán tartotta tisztviselő-választó és alapszabály-megállapító közgyűlését.

Az országos egyesület segélyével Csery István buzgólkodása mellett alapított egyesület védnökéül felkérített Szilágyi Lajos főszolgabíró ur, ki e tisztséget el is fogadta. Elnökké Grassl Hugó urad. főtiszt ur, alelnökké Guoth Kálmán ur urad. főszámvevő, titkárrá Csery István ur gazd. hiv., jegyzővé Osztoics György ur hivatalnok, ügyésszé Éder Kálmán ügyvéd ur, pénztárossá pedig Máthé János tanító választatott meg egyhangulag s a választmány is kijelöltetett.

Az alapszabályokat készítő bizottság e szabályokat előterjesztvén, azokat a közgyűlés jóváhagyólag tudomásul vette és megerősítés végett a belügyministerium elé terjeszteni határozta.

A pénztáros előadta aztán, hogy az egyesületnek ezideig 68 tagja van s ezektől befolyt eddig 72 kor. tagdíj és 40 korona alapítvány, melyet a védnök tett s mely pénzek — tekintettel arra, hogy az anya-egyesület az öt illető $\frac{1}{3}$ -ad rész tagdíjról a fiók javára lemondott, — egészen postai takarékpénztárba van letéve

Kiküldött erre a közgyűlés egy bizottságot, amely addig is, míg az alapszabályok megerősítést nyernek, költség-előirányzatot és munkatervet készítsen s azt a választmány útján a legközelebről tartandó közgyűlés elé terjeszse.

Erre általános tetszéssel fogadott előadást tartott Monostori tanár „A gazda és az állatvédelem” czimen, érdekesen fejtegetvén, hogy az állatok védeése az állattartó gazdának elodázhatlan, (mert fináncziális érdekeibe is belévágó) kötelessége. Rámutatott a tenyész-állatok és hasznos madarak védeésének s gondozásának nagy hasznára s ezek elhanyagolásának nagy kárára. Ecsetelte élénk, érdekes

vonásokban az állatvédésnek az ember, s különösen a gyermek lelkiületére való kedvező hatását is és fejtegette, hogy miként kell védeni az állatokat a rossz levegő, rossz víz és takarmány káros befolyásaitól; hogy kell védeni a talaj, a legelő, az istálló ilyen hátrányos hatásaitól; hogy kell gondoskodni tisztántartásukról és egyéb ellátásukról, hogy hasznothajtó állapotban meg is maradhassanak s idő előtti elértéktelenedésükkel, megbetegedésükkel s elhullásukkal a gazdát meg ne károsítsák.

Az intelligensebb elem mellett nagy számban (mintegy 300-an) jelen volt kis gazdaközönség élénk érdeklődéssel s nagy figyelemmel kísérte a zamatos, tanulságos jó magyar előadást s lelkesen megéljenezte az előadót, aki most már másodszor állt mint tanító a ráczkevei gazdaközönség előtt.

Kívánjuk, hogy az új egyesület hovatovább erősödjék, s a magán- és közérdek szolgálatában szép sikereket érjen el.

Erre van is kilátás, mert a védnök és a tisztviselői kar célba vette, hogy ezt a mozgalmat az egész járásra kiterjeszti. (y.)

Gazdátlanul.

Ott áll az előtte ismeretlen, emberektől, járművektől zajos utcza kellő közepén. Teljesen megzavarodva, aggodalmasan tekint maga körül. Hová is tűnhetett el oly hirtelen az ő gazdája? Az imént még mellette volt s már nincs sehol. Mintha a föld nyelte volna el.

Hát bizony a gazda, amíg ebe az utczasarkon szaglászott, villamos kocsiba ugrott s ott hagyta állatját sorsára. Még csak vissza se tekintett reá — talán szánakozott is a boldogtalan felett — de hát le akarta rázni magáról, meg akart válni tőle — örökre. A gyermekek otthon bizony majd sirni fognak, mikor a „Czompi“ kutya nélkül látják apust hazaérkezni.

Éppen két hete, hogy azt az állatot nagy örömök között házukba fogadták. Meg akarták tartani, mert ajándékba kapták. A gyerekek egész bolondjai voltak már annak az apró jószágának. Meg is hagyta volna nekik az édes apjuk ezt az örömet — — de mikor adót, sulyos, kiteremthetetlen 10 koronát kellett volna érte fizetni! Még szájkosarat, nyakszíjjat is vásárolni kellett volna! És megfizetni azt a rengeteg összeget minden évben! Hát még a koszt, ami a szegény asztalról bizony alig kerül a kutya számára! Honnan mindezt? A gazdagok tehetik — — de a szegény!

Nem lehet, hiába, nem lehet!

Igy vitte el a gazda kutyáját magával, míg a gyermekek iskolában voltak, hogy kitegye . . . elhagyja . . . megszabaduljon tőle.

Hát megszabadult; az a szegény, tehetetlen állat nem fog visszatalálni. A gazdának nyoma veszett akkor, mikor a villamos kocsiba ugrott. Keresni fogja, hogy ne keresné, de nem fogja fel-lelni a nyomot, s keresésében bele fog gomolyogni a nagyváros áradatába.

Szegény, boldogtalan kis állat! Milyen jó indulatu és ragaszkodó volt! A gyermekeknek kedves, okos játszótársa, öröme, boldogsága! . . . .

Na de talán megkönyörül rajta valaki, magához veszi s ott uj és talán még jobb otthonra lel. A gazda legalább hinni akarja ezt — gyermekei kedvéért. Azt fogja mondani, hogy a Czompi eltévelyedett; talán haza talál . . . talán megkerül. Persze lesz sirás, szemrehányás, hogy miért nem ügyelt az apus jobban a Czompira. És keresni, kutatni is fogják s nagyon fognak bánkódni utána, De mit használ mindez? Végre bele fognak a dologba nyugodni, el fogják feledni és Czompi is el feledi majd új gazdájánál régi, kedves játszótársait.

Eddig van — így lesz — s minden jól lesz megint . . . .

De talán még sem. A gyermekek, különösen a legkisebbik, a Bözsi, nagyon nehezen vigasztalódnak, oda-oda sompolyog hol egyik, hol másik az ablakhoz nézni, csak nézni, hogy jön-e már a Czompi. . .

És mindennap este lesz, de a Czompi csak nem jön. Szegény Bözsike sehogyse akarja megérteni apuska biztatását, hogy jó gazdára lelt a Czompi s zokogva mondogatja:

— Hát elhagysz engem, elhagysz?

Még ha az ágyban csendesen meghuzódva, sirva csukladozik, még ha félálomban van is már, csak hajtja egyre, hogy:

— Hát elhagysz engem, Czompi! Hát nem jössz vissza Czompi!

És látja Bözsike, hogy a boldogtalan kutyácska étlen, szomjan, fázva, üldöztetve, félelmeiktől gyötörve czelleng az utcákon, míg végre nyomorultul elpusztul . . . . Vagy agyonüti valamelyik kegyetlen ember . . . Vagy hurkot vet a nyakába s úgy hurczolja el a gyepmester. . . . Vagy elvonul haldokolni valamely szemétdombra. — Oh! vajha legalább ott nyugodtan hagynák meghalni! De hátha elzavarják onnan is és meghajigálják kövel, összeverik bottal! . . .

Ez a látomány nem hagyja nyugodni . . . s rá rá néz apuskára olyan különösen, olyan szemrehányóan, hogy . . . hogy nehéz azt elviselni. . . .

És Bözsinek igaza van; a szájalomra méltó állat csakugyan nem talál új gazdát. Kinek is kellene az az apró, igénytelen jószág.

Elképzeleli eleinte a boldogtalan kutya, hogy mégis van neki, még mindig van neki gazdája. Ha egy járókelő rápillant, hozzá-

stb.; s ki ne látta volna, hogy állataink a külső élősködő állatok elleni küzdelemben önmagukat védik, testüket homokban, vízben fürösztik; fogaikkal, körmeikkel, csőreikkel parazitáikat pusztítják s ebben egymásnak is (csikó a csikónak, kutya az ebnek stb.) segédkeznek.

Lesz alkalom e helyen erről többször is megemlékezni, most hát az önségélynek csak két oly példáját óhajtom felhozni, (mint olyant, a mely az állatoknak általánosan tulajdonított *oktalanságot* távolról se bi/onyítja), amelyről ritkábban értesülünk.

Az egyik vonatkozik egy papagályra. Az állat tulajdonosa, Gerson Arthur, egy berlini állatvédelmi lap szerkesztőjének a következőket írja:

„Elhalt feleségem kedvence, egy szép papagály, a begye táján egy daganatot kapott — szakértők véleménye szerint a kendermagetetéstől, mely egy év leforgása alatt kis alma nagyságúvá vált. Mert ez a daganat a madarat egészségében, jólétében nem zavarta, s mert a szakértők annak operálása tekintetében eltérő és aggodalmat keltő véleményt hangoztattak, magára hagytam a dolgot. A daganat idők folytán felületén mindinkább szaruszerűvé lett, kissé meg is lapult, s tövén kocsányosan függött össze a környező bőrrel. Egyszer csak — egy pár hét előtt azt vettem észre, hogy az állat a daganatának kocsányát karmával minduntalan átfogja, szorongatja. Ezt cselekedte máig, mikor legnagyobb csodálkozásunkra a daganatot — mely szemölcs lehetett — végre letépte, eként valósággal *lefacsarással* végrehajtott szemöleseltávolítást hajtván önmagán végre.

A másik eset egy elefántra vonatkozik, melyet egy, a hónalja alá csimpalykodott pióca gyötört, ami fürdés alkalmával került az ormányos állat ezen vékonyabb bőrrészletére.

A szemlélő ember csodálkozva nézte az elefántot, a mint az orrmányával fáradhatatlanul a hónalja alá törekedett jutni, de sikertelenül annyiban, hogy ezt tovább is ismételte, míg végre egy száraz bambus nádat orrmányával letörvén, avval hatolt hónalja alá, s ezt a testrészét a náddal addig döfölte, szurkálta, míg egyszer csak egy vérrrel telt pióca pottyant a földre, melyet aztán az óriás állat talpával széttaposott.

E két eset nem csak a képességet az önségélyre illusztrálja élénken, hanem — kivált az utóbbi eset — a kombináló képességnek is egyik meggyőző bizonyítékát szolgáltatja. (r. r.)

Állatvédelem.

Havi közlemények az állatvédelem és állatgondozás köréből.
(Az „Országos Állatvédő Egyesület” hivatalos közlönye.)

Szerkeszti:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:	Kiadja:
Monostori Károly.	Budapest, VII. Nefelejts-utca 14.	Grimm Gusztáv.

Megjelenik minden hó 20-ikán.

Előfizetési ár egy évre 4 korona. Egyesületi tagoknak 2 korona.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük, hanem fiztetéssel kérjük is.

Az állatvédelem és a m. kir. állatorvosok.

Az országos állatvédő egyesület 1901. évi márczius hó 16-ikán 114. sz. a. a következő felterjesztést intézte Darányi Ignác m. kir. földművelésügyi miniszter urhoz:

114/1901.

Nagyméltóságu Minister Ur!

Az orsz. állatvédő egyesület elé kitűzött czélok nagy része olyan természetű, hogy azok megegyeznek azokkal a feladatokkal, melyek a földmiv. ministerium keretében gondoztatnak.

Az állatvédő egyesület nevezetesen arra törekszik, hogy a hasznos házi állatok, kivált az igavonók kellő kiméletben és helyes gondozásban részesüljenek. Ezáltal a nemzeti vagyon jelentékeny részét képező állatállomány javát mozdítja elő.

Az állatv. egy. a mező- és erdőgazdaságra nézve hasznos madarak védelmének előmozdítását különös gondozásban részesíti, s ezáltal a földművelés érdekeinek tesz szolgálatot.

Az állatv. egy. azáltal, hogy az állatok iránt való szeretetet és kiméletet előmozdítja, ezen eszméket az iskolában és a felnőttek között sok ezernyi nyomtatványokkal és az állatvédelem körül érdekmeket szerzett egyének jutalmazásával és elismerésével kitünteti, szociális feladatot is teljesít, mert a tömegek közérzetének szelidítésére hat.

Az állatv. egy. szerény anyagi viszonyai mellett kénytelen tevékenységének fősúlyát arra fektetni, hogy az állatvédelem eszméi minél szélesebb körökben terjedjenek és gyökeret verjenek.

Az állategészségügyi szolgálat államosítása következtében a földmiv. ministerium azon közegeinek száma, melyektől az állategészségügy keretébe illő állatvédelem előmozdítása remélhető, egy igen lényeges szaporodást nyert.